

trouvère o altre clerc amarat de provençalisme); i en fi a Anglaterra, on barrejant-se amb el fr. *tricher* 'fer trampes' (o normand *triquier*), en resultaria l'anglès *trick* 'habilitat, procediment manyós, una mica tram-pós'.

Al sentit de 'truc, manya', passant pel d'habilitat de jugador', s'hi arribà des del de 'joc': en aquest, arrencà des del joc de botxes o de bitlles o de baletes o boles, que han estat sempre els jocs de màxima extensió i popularitat, i encara les boles del billard, joc de societat. En tots aquests jocs, l'habilitat consisteix a donar trucs, és l'ensopegar la bola del contrari, clavant-li un bon truc. El piemontès *truchè* (= *trüké*), que hem vist, sinònim del cat. *truçar* 'picar', també vol dir, segons Sant'Albino, «cavar la boccia dell'avversario, nel giuoco delle pallottole o bocce»; i el substantiu *truch* el defineix «trucco, biliard»; tot consignant ja, també, les accs. translatícies «negozio, affare», i «imbroglio» —amb l'exemple «giughè un *truch* o tor a un»— i, en fi, «baratta, permuta, cambio».

També a casa nostra n'hi ha hagut i no recent: Busa-N. (1507) registrava «*truchs*: joc de minyons: turbo, -binis». En el fons de tot hi ha també «*truc*: trochus, trochiscus» (Busa-N.) o sigui 'rodeta, rutlla', o potser ja «*truc*: bola», com ho interpreta Lacav. D'aquí d'altra banda el descabdellament en forma verbal, que ja van observar i registrar Diez, Mussafia i MLübke (REW, 8943, 3106), en molts dialectes del Nord d'Itàlia: Brescia, Bèrgamo *strokà* 'empènyer d'acé deçà' («herumstossen»), Venècia i Verona *strukàr* 'esprémer, capolar' («auspressen, zerquetschen»), els quals naturalment no són el fantàstic *EXTRUDICARE (que ha parat en l'estúpida etimologia de Wartburg *TRUDICARE > oc. *truçar*).

En català *truc* designa també altres menes de boles i objectes sonants: a la Costa Brava, ja a Blanes i a l'Est de Blanes (també a l'Oest) designa els còdols arrodonits de tantes cales a vora mar («sota l'Agulla, dieu? No hi ha més que una caleta de *trucs*», 1931). ¿De què els ve el nom? perquè la mar els fa trucar l'un contra l'altre: a l'hora dels temporals, és una remor imponent, angoixadora; com ho diu el mariner del *Rem de Trenta-Quatre* de Ruyra, quan la nau passant a la vista de Blanes és empesa perillósament a prop del penyal costaner: «és sa Forcanera, que no sap de lladrar, sense arrossegar, per sa boca, sa seua llengua de *truc*» (*Pinya de Rosa* II, 96.21).

Això deu ser de la major part de les costes catalanes: no sols ho he sentit en el Maresme, sinó ja més enllà de Bna., en el delta del Llobregat: «aquí, quan fem els pous artesianos, abans d'arribar a l'aigua, es troba una capa de grava, i aleshores s'ha de fer passar el perforador entre els *trüks*», i si són mers palets els diuen *truquets* («els *trükéts* que hi ha a la vora del mar»: El Prat, 1932). I a les Balears: «bocins de marbre de ses altures, que un temps caigueren damunt sa plana alta, i tornaren *trucs*, a sa vorera de mar», Arx. Ll. Salvador (p. 133).

Ja en tenim un cas ben ranci en el conegut sonet humorístic de Serra i Postius (poc després de l'any

1700) sobre els romiatges a Montserrat, comparant bombàsticament les perles de la basílica amb els còdols i penyals de la Muntanya: «Si vas a Montserrat, vés per Sant Lluch / --- / Veuràs allí una perla com un *truch*, / las esmeraldas com un plat de foch, / los diamants més grossos que un gran roch / ---». Altra-ment això ha passat també a designar altres menes de boles.

Els pescadors de Sant Pol de Mar anomenen *trüks* «unes boles de fusta de "VALLACAN", que es posen, en nombre de 7 per banda, a la corda dels arts de bou, per tal que no s'enfangui, no tocant del tot al sòl de la mar» (1929). Veg. sobre tot això les accs. §§ 2a, 2b, 3a, 3b d'AlcM. També es diria de pedres de construcció de contorn entre arrodonit i quadrat, amb els angles aixamfranats, quasi tan grosses com matacans: en un doc. de 1420 de CastPna., hom ha imprès *trues*, però com que això no significa res, sospito que s'ha de llegir: «manifesta'l manobrer D. Gaschó» que «la arcada, *trucs* e tot ço que és necessari a la dita arcada: és com liy y fet» (Traver, *Antigs. d. CastPna.*, p. 233) (cf. «pedra manejable però més aviat grossa, com el cap o més», Esporles, AlcM).

Aquí, doncs, també tenim l'enllaç etimològic amb 'bola de jugar' > 'joc', car aquests trucs, que es peguen a cada moment trucs ressonants, són còdols de forma molt arrodonida. Així com, a les muntanyes valencianes, el mot *bolos* ha esdevingut el nom dels còdols i palets, aquí *truc* 'còdol' s'ha convertit en el nom de la bola o botxa de jugar.

Altre objecte de forma arrodonida i alhora ressonant és el *truc* 'esquella', coneguda per tot el Pirineu i en les Serres Ibèriques. Ja en un romanço tradicional: «Del cap farem un *truc*, / del cos, una campana, / de la llengua, un batall», MilàF (*Romillo.*, 412). L'he sentit al llarg dels Pirineus: fins al capdamunt del Pallars (Cardós i V. Ferrera, 1932-4), «cencerro que lleva el guió de un rebaño», CPol, *Vall d'Aneu*, 27 (essent el del cap de bestiar guaiador, ha de sonar molt: *truca* de fort); Benasc: «el *trúko*: la borromba», BDC VI, 20; «*truco*: el cencerro que se coloca al macho cabrío» (Ferraz, 104). Segueix per l'alt Aragó: *trúkos* 'esquelles rodones' Sallent, 1966; *truco* 'esquella', Casac., BDC xxiv, 182; «*trúkos*: les esquelles grosses que els marrans i bocs guaiadors porten --- Ansó, Echo, Lanuza, Loarre, Fiscal, Torla ---» (Kuhn, *ZRPh.* I.V, 608); Alquézar (Arnal Caveró), i Boroa. També a l'altre vessant pirinenc: aranès *trük* 'esquella gran i rodona' [1926 ---]; Palay, i Rohlf, *truk* «grosse sonnaille que porte le bélier», a Luixon, Beost d'Ossau i Lescun d'Aspa (*Le Gc.* 1 § 336a, 2 § 372).⁴

ALTRES DERIV.: *Truc* 'pic a la porta': «A l'ésser fora d'aquest bosc extens --- arribo a un molí tot tancaf, on *truco* fortament, un cop trobada la porta --- al segon *truc* ja m'obre un bon moço de posat franc i agradable, oferint-me hospitalitat», Massó Torrents (*Croquis Pir.* II, 42.1).

D'altra banda, però, no té prou bé el mateix origen un altre mot *truc* designant una vagoneta: «els minaires --- traient el cap pel pou o per la mina ---